

ชื่อเรื่อง การวิเคราะห์การได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของการส่งออกข้าวของไทยและเวียดนามในตลาดโลก

Title Revealed Comparative Advantage (RCA) Analysis of Global Rice Exports: Thailand vis-à-vis Vietnam

ชื่อผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิจิตรา ล.เฉลิมชัยชนะ¹ และ นางสาวอรทัย แซ่เจ็ย²

¹คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

²เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

Email : yui_tjj@hotmail.com, UTCCGraduate@yahoo.com

บทคัดย่อ

“ ข้าว ” ถือเป็นสินค้าเกษตรส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย และเป็นอาหารหลักของคนไทย โดยประเทศไทยนั้นมีการส่งออกข้าวเป็นอันดับ 1 มานานกว่า 20 ปี โดยมีส่วนแบ่งการตลาดถึง 1 ใน 3 ของปริมาณการค้าข้าวทั่วโลก เนื่องจากข้าวของไทยเป็นข้าวที่มีคุณภาพ จึงทำให้ประเทศผู้นำเข้าข้าวซื้อข้าวไทย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการเปรียบเทียบความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยกับประเทศเวียดนามในการส่งออกข้าว ไปยังตลาดโลกระหว่างปี พ.ศ. 2545-2553 รวมทั้งศึกษานโยบายข้าวของรัฐบาลไทยและเวียดนาม ที่มีผลต่อการส่งออกข้าวของไทยและเวียดนาม

ผลการศึกษาพบว่าประเทศไทยและเวียดนามมีปริมาณและมูลค่าการส่งออกข้าวเพิ่มขึ้นและลดลงระหว่างปี 2545-2554 แต่โดยเฉลี่ยมีค่าเพิ่มขึ้น และจากการวิเคราะห์ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ RCA ของข้าวทุกชนิด (พิกัด 1006) ของประเทศไทยและเวียดนามในตลาดโลก พบว่าทั้ง 2 ประเทศไทยมีภาวะการแข่งขันในตลาดโลกที่อยู่ในฐานะที่มีความได้เปรียบเทียบในการส่งออก แต่ค่า RCA โดยเฉลี่ยระหว่างปี 2545-2553 ของเวียดนาม สูงกว่าไทย อีกทั้งเวียดนามมีแนวโน้มที่จะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเพิ่มขึ้น ขณะที่ของมีแนวโน้มลดลง สำหรับนโยบายข้าวของไทยยังไม่ชัดเจนในด้านประสิทธิภาพการผลิต ที่จะส่งผลต่อการลดต้นทุนการผลิต หรือเพิ่มผลผลิตต่อไร่ แต่กลับมุ่งการอุดหนุนราคา ขณะที่นโยบายข้าวของเวียดนามมีการส่งเสริมการผลิตข้าวเพื่อการส่งออก โดยใช้นโยบาย “ลด 3 เพิ่ม 3” เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิต และเพิ่มผลผลิต รวมถึงส่งเสริมให้เกษตรกรทำนาแบบถาวรวิธี เพื่อเพิ่มคุณภาพของผลผลิต รวมถึงพื้นที่เพาะปลูกข้าวของเวียดนามมีระบบชลประทานในสัดส่วนที่สูงกว่าพื้นที่เพาะปลูกข้าวของไทยมาก จึงพบว่านโยบายข้าวของเวียดนามส่งเสริมการส่งออกมากกว่า

คำสำคัญ : การวิเคราะห์การได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ การส่งออกข้าว นโยบายข้าว

Abstract

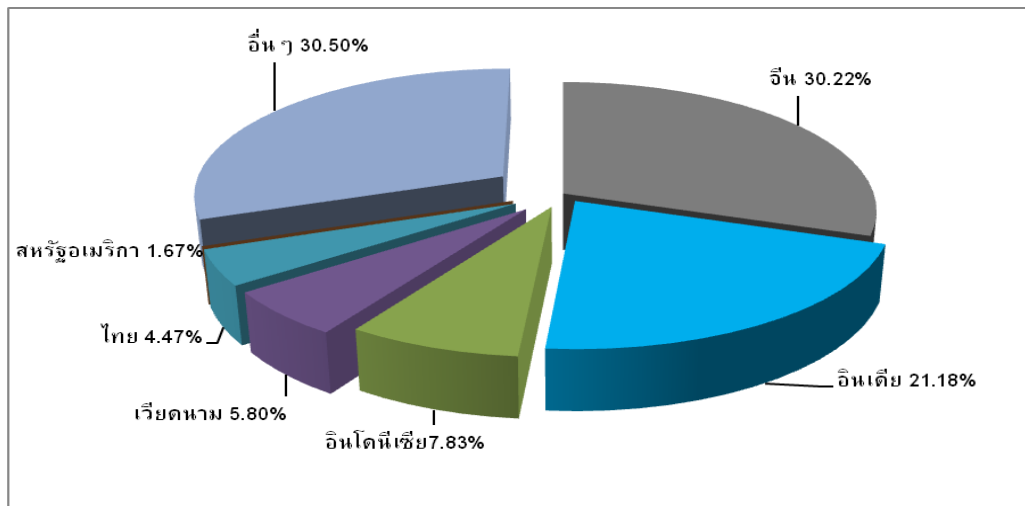
Rice was considered one of the most important agricultural products and foods in Thailand. For more than 20 years, Thailand's rice exports have shared one third of world rice exports. Given their qualities, most of world importers have imported from Thailand. The objective of this research is to study rice policies in and revealed comparative advantages (RCAs) of world rice exports from Thailand and Vietnam during 2002-2010. The results found that the total quantities and values of Thailand's and Vietnam's rice exports were fluctuate, but the average quantities and values were increased. From comparing RCA Indexes made for rice (HS 1006) exports from the two countries, we find that the index stands for rice exports of Thailand is averagely lower than that of Vietnam for every year from 2002. The RCA analysis points to a rising competitiveness of rice exports from Vietnam and a declining competitiveness for those from Thailand. With respect to policies, Thailand's present rice policies only support rice price, but do not obviously promote rice productivity. On the other hand, Vietnam has adopted a '3 Cut, 3 Up Policy', which help to both increase productivity and reduce costs. As a result, Vietnam's rice policies are more supportive to rice exporting than those of Thailand.

Keywords : The Analysis of Revealed Comparative Advantage , exporting rice and rice policy

บทนำ

ข้าวถือเป็นสินค้าเกษตรส่งออกที่สำคัญของไทยประเภทหนึ่ง และเติบโตมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่ง ปี 2554 ประเทศไทยนั้นผลิตข้าวอยู่ในอันดับที่ 6 ผลผลิตเท่ากับ 20.26 ล้านตัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.83 ส่วนประเทศเวียดนามมีผลผลิตข้าวอยู่อันดับ 5 จำนวน 26.30 ล้านตัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5.80 โดยมีประเทศจีนเป็นผู้ผลิตข้าวอันดับหนึ่งของโลก รองลงมา คือ อินเดีย และอินโดนีเซียตามลำดับ (ดังภาพที่ 1)

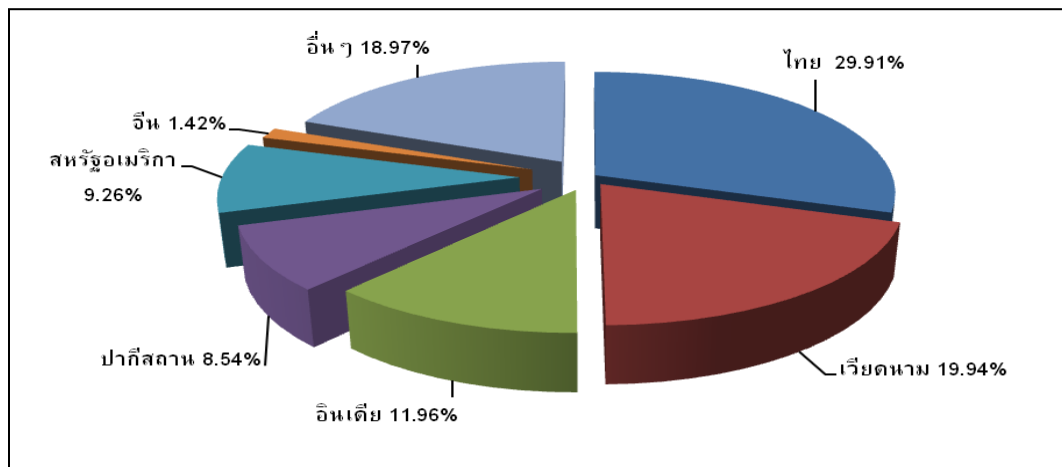
ภาพที่ 1 สัดส่วนผลผลิตข้าวของประเทศผู้ผลิตที่สำคัญของโลกปี 2554

ที่มา : USDA "Grain" : World Market and Trade, March 2012

เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการส่งออกข้าวของประเทศไทยกับเวียดนาม พบว่า ประเทศไทยยังคงเป็นผู้ส่งออกข้าวเป็นอันดับ 1 ของโลก ซึ่งในปี 2554 ประเทศไทยมีปริมาณการส่งออกข้าว 10.50 ล้านตัน โดยคิดเป็นส่วนแบ่งการตลาดเท่ากับร้อยละ 29.91 ของการส่งออกข้าว โดยประเทศคู่แข่งที่สำคัญของไทย ได้แก่ ประเทศเวียดนาม มีปริมาณการส่งออกข้าว 7.0 ล้านตันเป็นอันดับ 2 รองจากไทย โดยคิดเป็นส่วนแบ่งการตลาดเท่ากับร้อยละ 19.94 ของการส่งออกข้าว ประเทศอินเดียมียปริมาณการส่งออกข้าว 4.20 ล้านตันเป็นอันดับ 3 โดยคิดเป็นส่วนแบ่งการตลาดเท่ากับร้อยละ 11.96 ของการส่งออกข้าว และประเทศปากีสถาน สหรัฐอเมริกา และจีน เป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับที่ 4, 5 และ 6 ตามลำดับ (ดังภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 สัดส่วนการส่งออกข้าวของประเทศที่สำคัญของโลกปี 2554

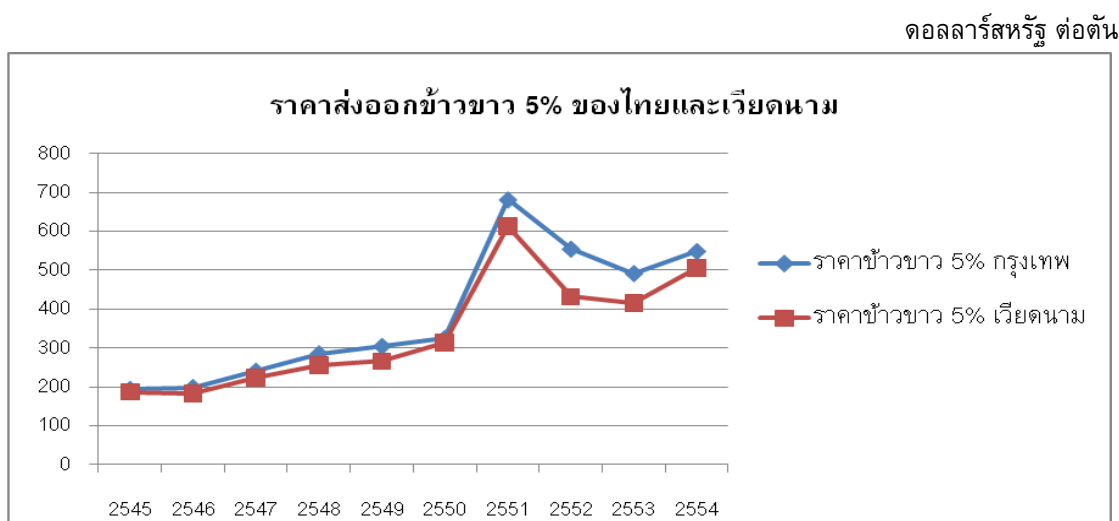
ที่มา : Grain : World Markets and Trade, February

สำหรับราคาส่งออกข้าวขาว 5% ของประเทศไทยในปี 2545 เท่ากับ 193 ดอลลาร์ต่อตัน เพิ่มขึ้นเป็น 549 ดอลลาร์ต่อตัน ในปี 2554 คิดเป็นร้อยละ 184.46 หรือ เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 18.45 ต่อปี ซึ่งในปี 2551

ราคาข้าวส่งออกสูงสุด มีราคาเท่ากับ 682 ดอลลาร์ต่อตัน ส่วนราคาข้าวขาว 5% ของเวียดนามมีการปรับจากราคาในปี 2545 เท่ากับ 187 ดอลลาร์ต่อตัน เป็น 505 ดอลลาร์ต่อตัน ในปี 2554 หรือคิดเป็นร้อยละ 170.05 เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 17 ต่อปี ซึ่งราคาสูงสุดในปี 2551 เท่ากับ 614 ดอลลาร์ต่อตัน และราคาส่งออกข้าวขาว 25% ของประเทศไทยในปี 2548 เท่ากับ 259 ดอลลาร์ต่อตัน เพิ่มขึ้นเป็น 511 ดอลลาร์ต่อตัน ในปี 2554 คิดเป็นร้อยละ 97.29 หรือ เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 13.90 ต่อปี ซึ่งในปี 2551 ราคาข้าวส่งออกสูงสุด มีราคาเท่ากับ 603 ดอลลาร์ต่อตัน ส่วนราคาข้าวขาว 25% ของเวียดนามมีการปรับจากราคาในปี 2548 เท่ากับ 239 ดอลลาร์ต่อตัน เป็น 467 ดอลลาร์ต่อตัน ในปี 2554 หรือคิดเป็นร้อยละ 95.40 เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 13.63 ต่อปี ซึ่งราคาสูงสุดในปี 2551 เท่ากับ 553 ดอลลาร์ต่อตัน

หากเปรียบเทียบราคาส่งออกข้าวขาว 5% ของไทยและเวียดนาม พบว่าราคาส่งออกข้าว 5% ของไทยนั้นมีการปรับตัวสูงกว่าเวียดนาม เนื่องจากต้นทุนในการผลิตข้าวที่สูงกว่าต้นทุนของเวียดนาม จึงส่งผลให้ราคาข้าวไทยสูงกว่าเวียดนาม ซึ่งในปี 2551 ราคาส่งออกข้าว 5% ของไทยและเวียดนามนั้นสูงที่สุด เนื่องจากเกิดวิกฤตทางด้านอาหาร ทำให้ราคาข้าวสูงขึ้นมากข้าวแพง (ดังภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 การเปรียบเทียบราคาการส่งออกข้าวขาว 5% ของไทยและเวียดนามปี 2545 – 2554

ที่มา : FAO Rice Price Update , April 2012

ในปี 2555 ช่วง 6 เดือนแรกการส่งออกข้าวไทยตกลงจากอันดับ 1 มาอยู่ที่อันดับ 3 (ส่งออกข้าวอยู่ที่ 6.5 ล้านตัน) รองจาก อินเดีย (อันดับ 1) และเวียดนาม (อันดับ 2) จากการคาดการณ์ของ กระทรวงเกษตร สหรัฐอเมริกา พบว่าในปี 2555 ประเทศอินเดียมีการส่งออกข้าวที่ 8 ล้านตัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้ประเทศไทยยังคงเป็นผู้ส่งออกข้าว ที่สำคัญต่อไปและสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก จึงเห็นความสำคัญของการศึกษาความสามารถในการแข่งขันของไทยและเวียดนามในการส่งออกของข้าวไปยังตลาดโลก

วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษา เปรียบเทียบความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ที่ปรากฏ ของประเทศไทยกับประเทศเวียดนาม ในการส่งออกข้าว ไปยังตลาดโลกระหว่างปี พ.ศ. 2545-2554
- 2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบนโยบายข้าวภาคของประเทศไทยและเวียดนาม ที่มีผลต่อการส่งออกข้าวของไทยและเวียดนาม

วิธีการศึกษา

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) รวบรวมจากเอกสาร งานวิจัย บทความวิเคราะห์จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับข้อมูลด้านการผลิต การค้า การบริโภค จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อาทิ สถาบันวิจัยข้าว สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตลอดจนจากเว็บไซต์ต่างๆ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) วิเคราะห์โดยใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage : RCA Index) ใช้ข้อมูลการค้าระหว่างประเทศไทยและเวียดนามระหว่าง ปี พ.ศ. 2545-2554 เพื่อหาค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (RCA Index) ของการส่งออกข้าว ส่วนแบ่งการตลาด (Market Share) และอัตราการเปลี่ยนแปลง (Growth Rate) ตลอดถึงวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคของการส่งออกข้าวประเทศไทยและเวียดนาม

ซึ่งดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage : RCA) เป็นดัชนีที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันการส่งออกสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งของประเทศผู้ส่งออก หนึ่งว่ามีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งของประเทศผู้ส่งออกหนึ่ง ไปยังตลาดโลก

สูตรในการคำนวณ คือ

$$RCA_{ki} = (X_{ki} / X_i) / (X_{kw} / X_w)$$

โดย RCA_{ki} = ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏของสินค้า k ของประเทศ i ในตลาดโลก

X_{ki} = มูลค่าการส่งออกสินค้า k ของประเทศ i ในตลาดโลก

X_i = มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของประเทศ i ในตลาดโลก

X_{kw} = มูลค่าการส่งออกสินค้า k ของโลก

X_w = มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของโลก

ถ้าค่า RCA_{ki} มีค่า > 1 แสดงถึง สัดส่วนการส่งออกสินค้า k ของประเทศ i ต่อการส่งออกทั้งหมดของประเทศ i สูงกว่าสัดส่วนการส่งออกสินค้า k ของโลกต่อการส่งออกทั้งหมดของโลก หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ประเทศ i อยู่ในฐานะที่ได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้า k ในตลาดโลก

ถ้าค่า RCA_{ki} มีค่า < 1 แสดงถึง สัดส่วนการส่งออกสินค้า k ของประเทศ i ต่อการส่งออกทั้งหมดของประเทศ i ต่ำกว่าสัดส่วนการส่งออกสินค้า k ของโลกต่อการส่งออกทั้งหมดของโลก หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ประเทศ i อยู่ในฐานะที่เสียเปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้า k ในตลาดโลก

ซึ่งในการศึกษานี้ได้คำนวณค่า RCA สำหรับการส่งออกข้าวทุกชนิด และข้าวขาว ข้าวหอมมะลิ ข้าวเหนียว ข้าวหนึ่ง ของไทยและเวียดนามในตลาดโลก ตามพิภพศุลกากร 4 หลัก และ 6 หลัก (1006 และ 100630)

2.2 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) วิเคราะห์ศึกษาถึงสภาพแวดล้อมทั่วไป สถานการณ์การผลิต การบริโภค และการส่งออกข้าวของประเทศไทยและเวียดนามในปัจจุบัน ว่ามีแนวโน้มการส่งออกไปในทิศทางใด รวมทั้งศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายข้าวของรัฐบาลไทยและเวียดนาม ตลอดจนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของเกษตรกร โรงสี นักวิจัย รวมถึงสมาคมผู้ส่งออกข้าวแห่งประเทศไทย ที่มีต่อการส่งออกข้าวของไทยและเวียดนาม

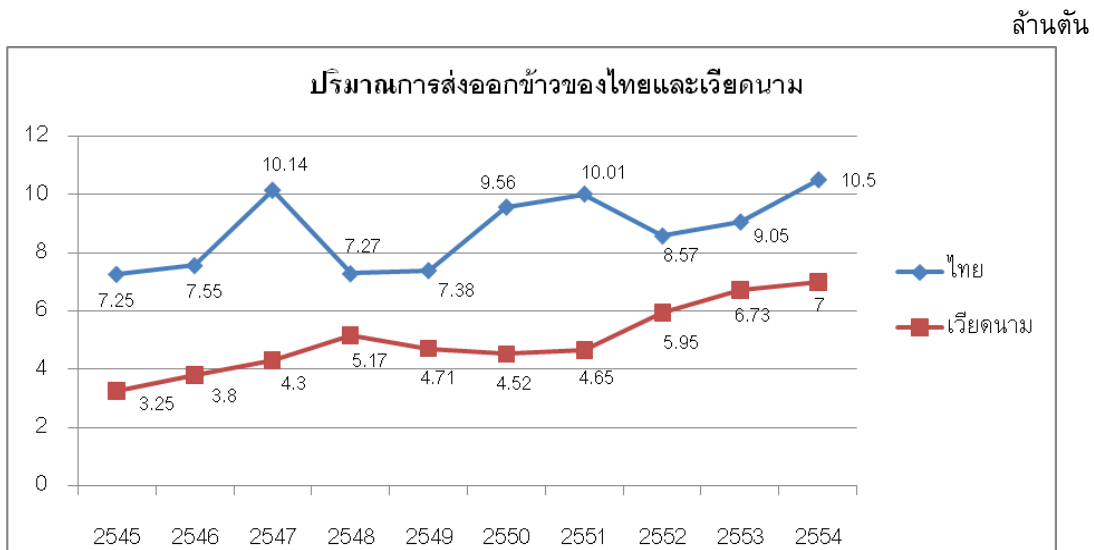
ผลการวิเคราะห์

1. ผลการเปรียบเทียบความ ได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) ของประเทศไทยกับประเทศเวียดนาม ในการส่งออกข้าว ไปยังตลาดโลก

ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกข้าวเป็นอันดับ 1 ของโลก มานานกว่า 20 ปี ในปี 2545 – 2554 นั้น มีปริมาณการส่งออกที่สูงกว่าเวียดนามทุกปี ซึ่งในปี 2554 ปริมาณการส่งออกของไทยเท่ากับ 10.67 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 29.91 ของตลาดโลก ส่วนเวียดนามมีปริมาณการส่งออกเท่ากับ 7 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 19.94 ของตลาดโลก เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้แต่ละประเทศบริโภคข้าวเพิ่มขึ้น จึงมีการนำเข้าข้าวเพิ่มขึ้น รวมถึงประเทศไทยและเวียดนาม มีการพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิตข้าวให้มีคุณภาพดีขึ้น ส่งผลให้ประเทศไทยและเวียดนามมีการส่งออกเพิ่มขึ้นเกือบทุกปี

แม้ในบางปีประเทศไทยและเวียดนามมีการส่งออกข้าวที่ลดลง เนื่องจากประสบปัญหาน้ำท่วมเป็นต้น ซึ่งในปี 2551 นั้น ได้เกิดภาวะวิกฤตทางด้านอาหาร ทำให้ราคาข้าวสูง ส่งผลให้หลายประเทศมีการนำเข้าข้าวเก็บสต็อกสำรองข้าว เพื่อใช้บริโภคภายในประเทศจำนวนมาก จึงทำให้ไทยและ เวียดนามมีปริมาณการส่งออกข้าวเพิ่มขึ้นจากปี 2550 ต่อมาในปี 2552 เกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโลก ส่งผลให้ประเทศผู้นำเข้าข้าวมีการนำเข้าข้าวจากไทยลดลง และหันไปนำเข้าข้าวที่มีคุณภาพต่ำจากเวียดนามแทนการนำเข้าข้าวคุณภาพดีจากประเทศไทย เพราะราคาถูกกว่าของไทย ทำให้ประเทศไทยต้องเสียส่วนแบ่งการตลาดในปี 2552 ให้กับประเทศเวียดนามร้อยละ 4 (ดังภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 การเปรียบเทียบปริมาณการส่งออกข้าวของไทยและเวียดนาม

ที่มา : www.fas.usda.gov/psdonline

ปัจจุบันนอกจากประเทศเวียดนามที่เป็นคู่แข่งการส่งออกที่สำคัญแล้ว ยังมีประเทศอินเดียที่เป็นประเทศผู้ผลิตข้าวและส่งออกข้าวคู่แข่งที่สำคัญของไทยอีกด้วย เนื่องจากอินเดียมีการปลูกข้าวเพิ่มขึ้น และรัฐบาลประกาศให้สามารถส่งออกข้าวได้ หลังจากที่มีการงดส่งออกข้าวในช่วงที่ประสบปัญหาน้ำท่วม ทำให้อินเดียสามารถส่งออกข้าวไปตลาดโลกได้ตลอดทั้งปี โดยไม่ส่งผลกระทบต่อการบริโภคข้าวภายในประเทศ

การส่งออกข้าวไทยได้รับผลกระทบจากคู่แข่ง โดยประเทศคู่แข่งที่สำคัญ (อินเดีย และเวียดนาม) มีการผลิตและการส่งออกข้าวเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก สาเหตุหนึ่งเนื่องจากไทยมีต้นทุนการผลิตและราคาข้าวสูงกว่าประเทศคู่แข่งเฉลี่ย 200 ดอลลาร์สหรัฐ ต่อตัน (ข้าวขาว 5%) ข้าวหอมมะลิสูงกว่าเฉลี่ย 400 ดอลลาร์สหรัฐ ต่อตัน นอกจากนี้รัฐบาลไทยมีนโยบายโครงการรับจำนำข้าวกับเกษตรกรในราคาสูงกว่าราคาตลาด (ราคาก่อนรับจำนำอยู่เฉลี่ยตันละ 9,000 บาท แต่หลังรับจำนำนั้นราคาข้าวเฉลี่ยอยู่ตันละ 10,500 บาท) ซึ่งมีส่วนทำให้ราคาส่งออกข้าวไทยสูง และส่งผลให้ประเทศคู่ค้าของไทย อาทิ จีน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ นั้นหันไปซื้อข้าวของประเทศคู่แข่ง (อินเดีย และเวียดนาม) เพิ่มขึ้น เพราะคุณภาพข้าวของประเทศคู่แข่งนั้นได้รับการยอมรับจากตลาดมาก

ในปี 2555 ช่วง 6 เดือนแรกการส่งออกข้าวไทยตกลงจากอันดับ 1 มาอยู่ที่อันดับ 3 (ส่งออกข้าวอยู่ที่ 6.5 ล้านตัน) รองจากอินเดีย (อันดับ 1) และเวียดนาม (อันดับ 2) จากการคาดการณ์ของ กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา พบว่าในปี 2555 ประเทศอินเดียมีการส่งออกข้าวที่ 8 ล้านตัน เนื่องจากประเทศอินเดียกลับมาส่งออกข้าวในปริมาณที่มาก เพราะปัจจุบันอินเดียมีการปลูกข้าวเพิ่มขึ้น และอินเดียมีการสำรองข้าวในปริมาณสูงถึง 32.14 ล้านตัน (แบ่งเป็นข้าวในสต็อกปริมาณ 30.457 ล้านตัน กับข้าวที่กำลังขนส่งมาเก็บในสต็อกอีก 0.251 ล้านตัน) โดยประเทศอินเดียสามารถระบายข้าว(ส่งออก) สู่อุตสาหกรรมได้ตลอดทั้งปี โดยไม่ส่งผลกระทบต่อ การบริโภคข้าวภายในประเทศ ค่าเงินรูปีอ่อนค่า และราคาข้าวส่งออกถูกกว่าไทย ประเทศเวียดนามมีการส่งออกข้าวที่ 7 ล้านตัน เนื่องจากเวียดนามมีต้นทุนของราคาข้าวต่ำกว่าไทย ส่งผลให้ราคาส่งออกข้าวถูกกว่าไทย ทำให้ประเทศคู่ค้าของไทยหันไปซื้อข้าวของเวียดนามมากขึ้น และในปัจจุบันรัฐบาลของประเทศเวียดนาม

ได้มีนโยบายในการสนับสนุนเพื่อผลักดันการส่งออกสินค้าข้าว มากขึ้น โดยมีการพัฒนาข้าวให้มีคุณภาพ ดีขึ้น เป็นที่ยอมรับของตลาดมากขึ้น

ตารางที่ 1 มูลค่าการส่งออกข้าวทุกชนิด (พิกัด 1006) ส่วนแบ่งการตลาด อัตราการขยายตัวการส่งออกข้าวไทย และเวียดนาม และค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage : RCA) ของไทยและเวียดนาม

ประเทศ / ปี	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552	2553	ค่าเฉลี่ย
ประเทศไทย										
มูลค่า (ล้านเหรียญสหรัฐ)	1,630.63	1,830.21	2,691.39	2,321.68	2,579.06	3,470.02	6,107.57	5,046.46	5,341.08	3,752.56
ส่วนแบ่งตลาด (%)	26.02	27.37	37.31	25.06	25.36	30.02	33.64	29.21	28.48	29.24
อัตราการขยายตัว (%)		4.14	34.30	-28.30	1.51	29.54	4.71	-14.39	5.60	5.31
RCA	25.37	23.89	29.61	21.96	22.89	23.80	25.61	21.18	20.17	23.78
ประเทศเวียดนาม										
มูลค่า (ล้านเหรียญสหรัฐ)	726.26	719.92	950.32	1,408.38	1,275.90	1,490.18	2,895.94	2,666.06	3,249.50	1,709.16
ส่วนแบ่งตลาด (%)	11.67	13.79	15.82	17.82	16.19	14.19	15.63	20.28	21.18	16.29
อัตราการขยายตัว (%)		16.92	13.16	20.23	-8.9	-4.03	2.88	27.96	13.11	9.04
RCA	46.06	37.46	38.00	45.20	37.13	32.32	34.07	29.89	33.18	37.03

ที่มา : UN Comtrade (www.comtrade.un.org) และจากการคำนวณ

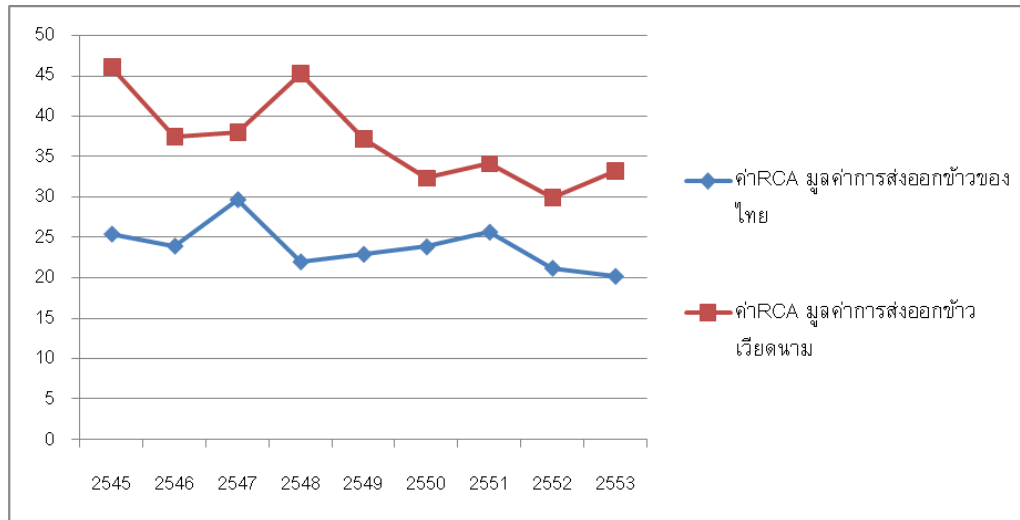
1.1 การเปรียบเทียบค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) มูลค่าการส่งออกข้าวทุกชนิด (พิกัด 1006) ของไทย และเวียดนาม ในปี 2545 – 2553

สำหรับมูลค่าการค้าข้าวและการแข่งขันของประเทศไทย และเวียดนามในรอบ 10 ปี จากตารางที่ 1 พบว่า ทั้งประเทศไทยและเวียดนามมีแนวโน้มทิศทางการค้าที่ดี สามารถขยายมูลค่าการค้าและเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดในโลกได้แม้จะไม่มาก แต่มีอัตราการขยายตัวไม่สูง ทั้งนี้ตั้งแต่ปี 2545 – 2553 มูลค่าการส่งออกของประเทศไทยที่เพิ่มขึ้นและลดลงจาก 1,630.63 ล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2545 เพิ่มขึ้นเป็น 5,341.08 ล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2553 หรือเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 3,752.56 ล้านเหรียญสหรัฐต่อปี โดยข้าวของไทยมีส่วนแบ่งตลาดในตลาดโลกโดยเฉลี่ยร้อยละ 29.24 แต่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยเพียง 5.31 ภาวะการแข่งขันของไทยในตลาดโลกถือว่ายังอยู่ในฐานะที่มีความได้เปรียบในการส่งออกโดยมีระดับค่าดัชนี RCA เฉลี่ยอยู่ที่ 23.78 แต่มีแนวโน้มที่จะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบลดลง ในขณะที่ประเทศเวียดนามสามารถขยายมูลค่าการค้าข้าวในตลาดโลกจาก 726.26 ล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2545 เพิ่มขึ้นเป็น 3,249.50 ล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2553 หรือโดยเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 1,709.16 ล้านเหรียญสหรัฐต่อปี โดยข้าวของเวียดนามมีส่วนแบ่งตลาดในตลาดโลกเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 11.67 ใน

ปี 2545 เป็นร้อยละ 21.18 ในปี 2553 หรือโดยเฉลี่ยร้อยละ 16.29 โดยมีอัตราการขยายตัวที่เพิ่มขึ้นและลดลง บางปีสูงถึงร้อยละ 27.96 หรือมีอัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 9.04 ส่วนภาวะการแข่งขันของเวียดนามในตลาดโลกถือว่าอยู่ในฐานะที่มีความได้เปรียบเทียบในการส่งออกโดยมีระดับค่าดัชนี RCA เฉลี่ยอยู่ที่ 37.03 ซึ่งสูงกว่าค่าดัชนี RCA ของไทย และมีแนวโน้มที่จะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเพิ่มขึ้น นั่นคือโอกาสทางการค้าข้าวของเวียดนามอยู่ในระดับที่ดี (ดังภาพที่ 4)

เหตุผลหนึ่งเนื่องจากในปี 2551 ได้เกิดวิกฤตทางด้านอาหาร (วิกฤตข้าวแพง) ทำให้ราคาข้าวชนิดต่างๆ ของประเทศไทย และเวียดนาม มีราคาที่สูงขึ้น และจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกในปี 2552 ส่งผลให้ประเทศผู้ซื้อข้าว มีอำนาจการซื้อข้าวลดลง แต่ยังคงมีความต้องการบริโภคข้าวอยู่ ทำให้ประเทศผู้ซื้อ (นำเข้าข้าว) หันไปซื้อข้าวคุณภาพที่ต่ำจากเวียดนาม กัมพูชา พม่า แทนข้าวของไทย

ภาพที่ 4 การเปรียบเทียบค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) มูลค่าการส่งออกข้าวทุกชนิด (พิกัด 1006) ของไทย และเวียดนาม ในปี 2545 – 2553

ที่มา : จากการคำนวณ

1.2 การเปรียบเทียบค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) มูลค่าการส่งออกข้าวขาว ข้าวหอมมะลิ ข้าวเหนียว และข้าวหนึ่ง (พิกัด 100630) ของไทย และเวียดนาม ในปี 2545 – 2553

พบว่ามูลค่าการค้าข้าวและการแข่งขันของประเทศไทย และเวียดนามในรอบ 10 ปี มีแนวโน้มทิศทางการค้าที่ไม่แตกต่างจากการเปรียบเทียบค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) มูลค่าการส่งออกข้าวทุกชนิด (พิกัด 1006) ของไทย และเวียดนาม ในปี 2545 – 2553

2. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบนโยบายข้าวของไทยและเวียดนาม

2.1 นโยบายข้าวของไทย

นโยบายที่สำคัญสำหรับการเกษตรของประเทศไทย และมีผล ต่อ การส่งออกข้าวของประเทศไทย แบ่งเป็นนโยบายที่สำคัญ ดังนี้

2.1.1 นโยบายการผลิต จะมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาประสิทธิภาพของการเพาะปลูกข้าว โดยกำหนดเขตพื้นที่การปลูกข้าวในแต่ละพื้นที่ให้เหมาะสมกับสายพันธุ์ การเพิ่มผลผลิต ได้แก่

- กำหนดเขตพื้นที่เพาะปลูกข้าวในแต่ละพื้นที่ให้เหมาะสมกับสายพันธุ์ โดยกำหนดเขตพื้นที่ส่งเสริมการผลิตข้าวตลาดเฉพาะ ซึ่งเป็นข้าวตลาดบน ได้แก่ ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ข้าวหอมมะลิคุณภาพมาตรฐาน ข้าวท้องถิ่น เน้นพัฒนาคุณภาพ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มขึ้น ส่วนข้าวชนิดอื่นๆ เช่น ข้าวเปลือกเจ้า ข้าวปทุมธานี ข้าวพื้นแข็ง ข้าวที่ใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรม เน้นเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อลดต้นทุนการผลิต

- เพิ่มผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ เพิ่มเฉลี่ยประมาณร้อยละ 20 ภายใน 5 ปี ในปี 2549 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มจาก 439 กก.ต่อไร่ (ข้าวนาปี 432 กก. ต่อไร่ พื้นที่เก็บเกี่ยว 53 ล้านไร่ สูญเสียจากน้ำท่วมข้าวนาปรัง 683 กก.ต่อไร่ พื้นที่เก็บเกี่ยว 9 ล้านไร่) เป็น 529 กก.ต่อไร่ (ข้าวนาปี 515 กก. ต่อไร่ ข้าวนาปรัง 764 กก.ต่อไร่) ในปี 2553/54

- พัฒนาและส่งเสริมการผลิตและการกระจายเมล็ดพันธุ์ดีให้แก่ชาวนาอย่างทั่วถึง

อย่างไรก็ตามนโยบายการผลิตในปัจจุบันนี้ มีการกำหนดเขตพื้นที่เพาะปลูกข้าวให้เหมาะสมกับสายพันธุ์อย่างชัดเจน แต่ยังคงต้องมีการพัฒนาระบบชลประทานให้ดีขึ้น เนื่องจาก พื้นที่ปลูกข้าวบางพื้นที่ที่อยู่นอกเขตชลประทานนั้น จะได้รับผลกระทบในฤดูกาลทำนาหน้าแล้ง ส่งผลให้ไม่มีน้ำในการทำนา และทำให้ได้ข้าวที่ไม่ได้คุณภาพ ส่วนการเพิ่มผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เมื่อเปรียบเทียบปี การผลิต 2553/54 และ ปีการผลิต 2554/2555 จะเห็นว่า ในปี 2554/2555 นั้นผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ลดลงจาก 461 กิโลกรัมต่อไร่ ปี 2553/54 เป็น 451 กิโลกรัมต่อไร่ เนื่องจากช่วงปลายปี 2554 ประสบปัญหาหน้าท่วม จึงทำให้ผลผลิตต่อไร่ลดลง และปัจจุบันไทยมีต้นทุนการผลิตข้าวที่สูงกว่าประเทศคู่แข่ง ทั้งนี้จึงส่งผลให้นโยบายการผลิตในปัจจุบันยังคงต้องมีการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.1.2 นโยบายการแทรกแซงตลาด

เนื่องจากข้าวไทยเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญและมีชาวนาอยู่ในภาคการผลิตเป็นจำนวนมาก ทำให้รัฐบาลไทยมีมาตรการในการช่วยเหลือชาวนาเกือบทุกรัฐบาล ซึ่งมาตรการที่สำคัญ ได้แก่ มาตรการการพยุงราคาข้าวเปลือก มาตรการรับจำนำข้าวเปลือก และมาตรการการประกันรายได้ขั้นต่ำของเกษตรกร เป็นต้น

ช่วงระหว่างปี พ .ศ. 2519-2523 รัฐบาลมอบหมายให้องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร ทำหน้าที่รับซื้อข้าวเปลือกเพื่อพยุงราคาไม่ให้ตกต่ำจนเกินไป โดยในการรับซื้อจะพิจารณาตัดสินใจรับซื้อข้าวเปลือกตามราคาตลาดในท้องถิ่นนั้นๆ โดยมีข้อกำหนดว่าราคาที่รับซื้อจะต้องไม่สูงกว่าระดับราคาขั้นสูงที่ทางคณะกรรมการรักษาระดับราคากำหนดขึ้น ซึ่งราคารับซื้อขั้นสูงที่กำหนดไว้นี้จะเท่ากันในทุกท้องที่ทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม มาตรการพยุงราคานี้ไม่เป็นผลสำเร็จ เนื่องจากราคาข้าวเปลือกที่ลดต่ำลง แต่ราคาประกันที่รัฐประกาศกลับต่ำกว่าระดับราคาที่ซื้อขายกันในตลาด ทำให้การดำเนินนโยบายไม่เกิดประสิทธิผลและขาดความต่อเนื่อง ในปีการผลิต 2524/25 เป็นต้นมา รัฐบาลได้ปรับปรุง แบบของโครงการพยุงราคาข้าวมาเป็น โครงการรับจำนำข้าวเปลือก ซึ่งเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับเงินกู้ยืมไม่เกินร้อยละ 80 ของมูลค่าข้าวเปลือกที่นำมาจำนำตามมูลค่าตลาด และในวงเงินกู้ไม่เกินรายละ 100,000 บาท โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

(ธ.ก.ส) คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 13 ต่อปี พร้อมทั้งมีเงื่อนไขว่าเกษตรกรจะต้องมาไถ่ถอนข้าวเปลือกคืนตามเวลาที่กำหนด หากเกษตรกรไม่มาไถ่ถอนข้าวภายในกำหนด ข้าวเปลือกที่นำมาจำหน่ายจะตกเป็นของ ธ.ก.ส และนำออกจำหน่ายต่อไป

โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปรังปี 2544 ถือเป็นต้นแบบของโครงการรับจำนำไปประทวน ต่อเนื่องมา จนถึงปีการผลิต 2551/52 (ที่ได้ปรับเปลี่ยนนโยบายเป็นโครงการประกันรายได้ขั้นต่ำ) ซึ่งในปีการผลิต 2546/47 และ 2547/48 นั้น ได้มีการขยายขนาดของโครงการรับจำนำ โดยมีเป้าหมายของการรับจำนำอยู่ที่ 9 ล้านตันข้าวเปลือก พร้อมกับขยายราคาปรับจำนำให้สูงกว่าระดับราคาตลาด สำหรับข้าวหอมมะลิคุณภาพต่างๆ ได้ยกระดับราคาจาก 7,000 บาทต่อตัน เป็น 10,000 บาทต่อตัน เพิ่มขึ้นตันละ 3,000 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 43-45 และข้าวหอมจังหวัดได้ปรับราคาจาก 5,700 บาทต่อตัน เป็น 7,700 บาทต่อตัน เพิ่มขึ้นตันละ 2,000 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 35 ส่วนข้าวปทุมธานี ราคาปรับเพิ่มขึ้นน้อยกว่าชนิดอื่นๆ จากราคา 6,000 บาทต่อตัน เป็น 6,600 บาทต่อตัน เพิ่มขึ้นตันละ 600 บาท คิดเป็นร้อยละ 10 ของราคาเดิม และต่อมาในเดือนกรกฎาคม 2550 ได้มีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการนโยบายและมาตรการข้าว (กนช.) มาเป็นคณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ (กชช.) โดยคณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ ได้ปรับลดเป้าหมายปริมาณการรับจำนำลงจาก 9 ล้านตัน เป็น 8 ล้านตัน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ข้าวไทย และปรับราคาปรับจำนำให้ใกล้เคียงกับราคาตลาด สำหรับข้าวหอมมะลิ (ชนิดที่สีได้ต้นข้าว 36-42 กรัม) อยู่ที่ตันละ 7,200-9,000 บาท ข้าวเปลือกหอมจังหวัดตันละ 7,200-7,500 บาท ส่วนข้าวเปลือกปทุมธานี รับจำนำตันละ 6,700-7,000 บาท

นโยบายประกันราคาข้าว คือ การจัดทำสัญญาข้อตกลงระหว่างรัฐบาล (โดยมี ธ.ก.ส เป็นตัวแทน) กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวแต่ละราย เมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวราคาตลาดต่ำกว่าราคาประกันข้าว รัฐบาลจะจ่ายส่วนต่างที่หายไป ชดเชยให้กับเกษตรกร โดยได้กำหนดราคาประกันรายได้จากการขายข้าวเปลือก ณ ความชื้นไม่เกิน 15% ดังนี้

- ข้าวหอมมะลิ 15,300 บาทต่อตัน ให้สิทธิ์ครัวเรือนละไม่เกิน 14 ตัน
- ข้าวหอมจังหวัดราคา 14,300 บาทต่อตัน ให้สิทธิ์ครัวเรือนละไม่เกิน 16 ตัน
- ข้าวเปลือกเจ้าและข้าวเปลือกปทุมธานีราคา 10,000 บาทต่อตัน ให้สิทธิ์ครัวเรือนละไม่เกิน 25 ตัน
- ข้าวเปลือกเหนียวราคา 9,500 บาทต่อตัน ให้สิทธิ์ครัวเรือนละไม่เกิน 16 ตัน

ทั้งนี้โครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว สำหรับฤดูนาปีปีการผลิต 2552/53

สำหรับนโยบายที่ใช้ในปัจจุบัน ได้แก่ **นโยบายการรับจำนำข้าว** โดยนโยบายนี้รัฐบาลมีการตั้งราคา รับจำนำข้าวจากเกษตรกร และโรงสีที่เข้าร่วมโครงการอยู่ที่ 15,000 บาทต่อตัน (เป็นข้าวเปลือกเจ้า 100%) และ 20,000 บาทต่อตัน (เป็นข้าวเปลือกหอมมะลิ) โดยผ่านการแทรกแซงกลไกตลาด ด้วยการพยุงราคาขั้นต่ำ ซึ่งรับจำนำข้าวจากเกษตรกรและโรงสีไม่จำกัด ส่งผลทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการขายผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้น และขายผลผลิตของเกษตรกรเองได้ทั้งหมด โดยไม่มีผลผลิตข้าวที่คงค้างที่เกษตรกร เป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาทำการปลูกข้าวกันมากขึ้น ซึ่งโครงการรับจำนำข้าวมีความเสี่ยงต่อการเกิดการทุจริต อาทิเช่น มีการลักลอบข้าวจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาเพื่อเข้าโครงการรับจำนำ หรืออาจมีการสวมสิทธิ์ในชื่อของชาวนา ที่มีสิทธิ์เข้าโครงการรับจำนำ

การที่รัฐบาลรับจำนำข้าวทุกเม็ด รวมถึงการลักลอบข้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน มาจำหน่ายในโครงการ ส่งผลให้คุณภาพข้าวของประเทศไทยลดลง ซึ่งเป็นปัญหาต่อคุณภาพข้าวส่งออก อาจทำให้คุณภาพข้าวส่งออก บางส่วนไม่ได้มาตรฐานตามที่กำหนด (พิษณุ 2555)¹

ท้ายที่สุด เมื่อรัฐบาลมีการซื้อข้าวมาเก็บไว้ที่สต็อกข้าวของรัฐบาล (เข้าโรงสีเพื่อเก็บข้าว) และไม่สามารถระบายข้าวได้ตามระยะเวลาที่กำหนด อาจส่งผลกระทบต่อข้าวที่เก็บในสต็อกได้รับความเสียหาย ทำให้ข้าวขายได้ในราคาที่ต่ำลง

โดยนโยบายประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว เป็นนโยบายที่เอื้อและสนับสนุนต่อกลไกตลาด เพราะรัฐไม่ได้เข้าไปมีบทบาทเป็นผู้ซื้อผู้ขายในตลาด เหมือนกับนโยบายรับจำนำ เกษตรกรเป็นผู้ขายข้าวในตลาด ทำให้ภาคเอกชนมีข้าวเพื่อการส่งออก โดยรัฐบาลไม่ต้องรับภาระในการสต็อกและระบายข้าว ทั้งนี้กรณีที่เกษตรกรขายข้าวในตลาด แต่ได้ราคาไม่ถึงราคาประกันข้าวที่กำหนด รัฐจะจ่ายเงินชดเชยส่วนต่างที่หายไป ระหว่างราคาตลาดกับราคาประกันข้าว ชดเชยให้กับเกษตรกรที่มาขึ้นทะเบียนขอรับการประกันราคาทุกราย ภายใต้เงื่อนไขตามที่รัฐประกาศไว้ล่วงหน้า แต่ นโยบายรับจำนำรัฐบาลมีบทบาทเป็นผู้ซื้อหลักในตลาด เกษตรกรนำผลผลิตข้าวมาขายโรงสีที่เข้าร่วมโครงการ และรัฐเป็นผู้รับซื้อข้าวทั้งหมดโดยไม่จำกัดปริมาณการรับซื้อ ทำให้รัฐต้องรับภาระในการสต็อกและระบายข้าว และภาคเอกชนไม่มีข้าวส่งออก โดยนโยบายประกันรายได้ฯ ไม่ได้มีการดึงอุปทานส่วนเกินออกจากตลาด ส่งผลให้ราคาจำหน่ายในตลาดในช่วงต้นฤดูลดลง กล่าวคือ กรณีที่เกษตรกรนำข้าวออกจำหน่ายพร้อมกัน ทำให้ราคาตลาดลดลง ซึ่งรัฐจะต้องรับภาระชดเชย ส่วนต่างราคาสูงกว่าที่คาดการณ์ไว้ ส่วนนโยบายรับจำนำข้าวเปลี่ยนเป็นโครงการที่ช่วยชะลออุปทานผลผลิตข้าว ออกสู่ตลาดมากช่วงต้นฤดูเก็บเกี่ยว เนื่องจากความต้องการเงินสดของเกษตรกร โดยเกษตรกรสามารถนำข้าวเปลือกมาเป็นหลักประกันในการกู้ยืมเงิน ซึ่งการชะลออุปทานมีมากตอนต้นฤดูกาลเก็บเกี่ยว เพื่อให้สมดุลกับอุปสงค์

2.2 นโยบายข้าวของรัฐบาลเวียดนาม²

รัฐบาลเวียดนามมีนโยบายให้ความสำคัญและสนับสนุนเกี่ยวกับการผลิตข้าว รวมทั้งสร้างความมั่นคงด้านอาหารแห่งชาติ ได้แก่

2.2.1 นโยบายด้านการผลิต มุ่งเน้นในเรื่องของการรักษาพื้นที่เพาะปลูกข้าว การปรับปรุง/การพัฒนาพันธุ์ข้าว การลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิต

- โดยการรักษาพื้นที่เพาะปลูกข้าวของเวียดนามให้อยู่ที่ 3.8 ล้านเฮกตาร์ (23.75 ล้านไร่) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ไปจนถึง พ.ศ. 2563 เนื่องจากการขยายตัวของประเทศ และอุตสาหกรรม รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของประชากร ซึ่งพื้นที่ 3.8 ล้านเฮกตาร์นี้ จะต้องอยู่ในเขตชลประทาน สามารถเพาะปลูกข้าวได้ 2 ครั้ง เป็นจำนวนมากกว่า 3.2 ล้าน เฮกตาร์ (20 ล้านไร่)

- การหามาตรการในการจูงใจเกษตรกรให้คงพื้นที่ที่เหมาะสมในการเพาะปลูกไว้ และมีการสนับสนุนให้เพาะปลูกข้าวแบบขึ้นบันได สำหรับพื้นที่แถบภูเขา เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร

¹ เจ้าหน้าที่ดูแลข้อมูล สมาคมผู้ส่งออกข้าวแห่งประเทศไทย จากการสัมภาษณ์

² ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย 2553 (ข้าวไทยในอาเซียน โอกาสหรืออุปสรรค)

ในเขตที่ห่างไกล รวมทั้งเร่งสร้างไซโลเก็บข้าวของประเทศ ความจุ 4 ล้านตันข้าวเปลือก กำหนดเสร็จปี พ.ศ. 2555 เพื่อแก้ปัญหาโกดังเก็บข้าวไม่ได้มาตรฐาน

- การปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์ข้าวของประเทศ โดยรัฐบาลได้มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ เร่งทำการพัฒนาพันธุ์ข้าว การทำนาในรูปแบบใหม่ รวมถึงการพัฒนาระบบชลประทาน เพื่อให้มีผลผลิตต่อไร่ที่สูงขึ้น ส่งผลให้เวียดนามมีปริมาณการส่งออกข้าวคุณภาพดี และเป็นที่ต้องการของตลาด โดยเฉพาะข้าวชนิด 5% 10% และ 15%

โดยนโยบายที่ใช้ในปัจจุบัน บัน ใต้แก่ นโยบาย ลด 3 เพิ่ม 3 เป็นโครงการที่ใช้ทั่วไปในเวียดนาม โดยเฉพาะทางตอนใต้ของประเทศ บริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง(Mekong Delta River) สำหรับลด 3 นั้น คือ 1) การลดปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์ให้เหมาะสม 2) ลดการใช้ปุ๋ยเคมี 3) ลดการใช้ยาปราบศัตรูพืชและวัชพืช ส่วนเพิ่ม 3 คือ 1) การเพิ่มผลผลิต 2) การเพิ่มคุณภาพ 3) การเพิ่มผลกำไร จากนโยบายดังกล่าวทำให้เกษตรกร กร เวียดนามมีกำไรเพิ่มขึ้นประมาณ 15-20% และมีรายได้เพิ่มขึ้นประมาณ 5% ส่วนนโยบายการส่งออกของ เวียดนามนั้น เป็นนโยบายที่เป็นการจัดการบริหารปริมาณข้าวที่ส่งออกให้เพียงพอต่อการส่งออก และถือเป็นการยกระดับผู้ส่งออกของเวียดนามให้สามารถแข่งขันด้านการส่งออก แต่ส่งผลกระทบต่อผู้ส่งออกรายย่อย ที่มีคลังไซโลสำหรับเก็บข้าว โรงสีสำหรับสีข้าว ไม่ถึงตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด และไม่สามารถส่งออกข้าวได้ 12 เดือนติดต่อกัน ทำให้ผู้ส่งออกรายย่อยเหล่านั้นเลิกส่งออกข้าว และปิดกิจการ

นโยบายการรับจำนำข้าวของไทยในปัจจุบัน เป็นการอุดหนุนด้านราคา โดยไม่จำกัดจำนวน ทำให้ชาวนาได้รับเงินสดทันที แต่เป็นการบิดเบือนกลไกตลาด อีกทั้งรัฐต้องจัดหาโกดังเก็บข้าว ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่สูงในการที่จะรักษาข้าวในสต็อก(ถ้าขายไม่ได้)ให้มีคุณภาพ และจากที่ผ่านมามีการคอร์รัปชันมาก สำหรับนโยบายของรัฐบาลเวียดนามปัจจุบัน ใต้แก่ นโยบาย ลด 3 เพิ่ม 3 ซึ่งเป็นนโยบายมุ่งเน้นการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิต โดยมีการลดปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์ให้เหมาะสม ลดการใช้ปุ๋ยเคมี ลดการใช้ยาปราบศัตรูพืชและวัชพืช ซึ่งมีการเพิ่มผลผลิต เพิ่มคุณภาพของข้าว

นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนในการผลิตข้าวระหว่างประเทศไทยและเวียดนาม จะเห็นว่าต้นทุนการผลิตข้าวของประเทศไทยสูงกว่าเวียดนาม โดยเปรียบเทียบจากต้นทุนการผลิตข้าวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาของประเทศไทย และจังหวัดเกิ่นเทอ ของเวียดนาม³ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของประเทศ พบว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีต้นทุนการผลิตต่อไร่อยู่ที่ 5,800 บาท ส่วนต้นทุนการผลิตของจังหวัดเกิ่นเทออยู่ที่ 4,978.90 บาท ซึ่งเมื่อรวมต้นทุนทั้งหมดแล้ว จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีต้นทุนการผลิตต่อไร่สูงกว่าจังหวัดเกิ่นเทอ 821.10 ต่อไร่ ส่วนพื้นที่ปลูกข้าวของประเทศไทยนั้นมากกว่าเวียดนาม ซึ่งในปี 2554 นั้นไทยมีพื้นที่จำนวน 66.69 ล้านไร่ และเวียดนามจำนวน 46.38 ล้านไร่ แต่ประเทศไทยกลับ ได้ผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าเวียดนาม โดยปี 2553/2554 นั้นผลผลิตต่อไร่ของไทยอยู่ที่ 448 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนเวียดนามนั้นอยู่ที่ 862.40 กิโลกรัมต่อไร่ และการพัฒนาระบบชลประทาน ซึ่งประเทศเวียดนามนั้น มีพื้นที่เขตชลประทาน มากถึงร้อยละ 80 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ส่วนไทยมีพื้นที่เขตชลประทานเพียงร้อยละ 22 เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ผลผลิตข้าวของเวียดนามยังมีคุณภาพต่ำ เมื่อเทียบกับข้าวไทย อีกทั้งเวียดนามยังขาดแคลนไซโลเก็บข้าวที่เพียงพอ (ศุภรัตน์ พันธุ์ฉลาด)⁴ ซึ่งทั้งหมดนี้ส่งผลกระทบต่อ การส่งออกข้าว

³ ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย 2553 (ข้าวไทยในอาเซียน โอกาสหรืออุปสรรค)

⁴ นักวิจัย ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จากการสัมภาษณ์

สรุป และข้อเสนอแนะ

ทั้งประเทศไทยและเวียดนามสามารถขยายมูลค่าการค้าและเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดในโลกได้แม้จะไม่มาก แต่มีอัตราการขยายตัวไม่สูง โดยข้าวของไทยมีส่วนแบ่งตลาดในตลาดโลกโดยเฉลี่ยร้อยละ 29.24 แต่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยเพียง 5.31 ภาวะการแข่งขันของไทยในตลาดโลกถือว่ายังอยู่ในฐานะที่มีความได้เปรียบเทียบในการส่งออกโดยมีระดับค่าดัชนี RCA เฉลี่ยอยู่ที่ 23.78 แต่มีแนวโน้มที่จะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบลดลง ในขณะที่ประเทศเวียดนามมีส่วนแบ่งในตลาดโลกโดยเฉลี่ยร้อยละ 16.29 มีอัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 9.04 ส่วนภาวะการแข่งขันของเวียดนามในตลาดโลกถือว่าอยู่ในฐานะที่มีความได้เปรียบเทียบในการส่งออกโดยมีระดับค่าดัชนี RCA เฉลี่ยอยู่ที่ 37.03 ซึ่งสูงกว่าค่าดัชนี RCA ของไทย และมีแนวโน้มที่จะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเพิ่มขึ้น นั่นคือโอกาสทางการค้าข้าวของเวียดนามอยู่ในระดับที่ดี

อีกทั้งไทยมีต้นทุนการผลิตต้นทุนการผลิตข้าว และราคาส่งออกข้าวสูงกว่าข้าวของเวียดนาม แต่ผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่า ด้านนโยบายข้าวของไทยยังไม่ส่งผลต่อการลดต้นทุนการผลิต หรือเพิ่มผลผลิตต่อไร่ แต่กลับมุ่งการอุดหนุนราคา แม้ว่านโยบายรับจำนำข้าวจะช่วยให้ชาวนาได้รับเงินสดทันที แต่ต้องใช้งบประมาณที่สูงมากซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาหนี้สาธารณะได้ ในขณะที่นโยบายข้าวของเวียดนามส่งเสริมเกี่ยวกับการพัฒนาพันธุ์ข้าวให้มีคุณภาพมากขึ้น รวมถึงการลดต้นทุนในการผลิต เพิ่มผลผลิต รวมถึงพื้นที่เพาะปลูกข้าว มีระบบชลประทาน ในสัดส่วนที่สูงกว่าพื้นที่เพาะปลูกข้าวของไทยมาก จึงพบว่านโยบายข้าวของเวียดนามส่งเสริมการส่งออกมากกว่า

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ประเทศไทยสามารถรักษาความสามารถในการแข่งขัน และเป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับ 1 ในตลาดโลก รัฐบาลควรเน้นนโยบายด้านประสิทธิภาพการผลิต เพื่อให้ต้นทุนการผลิตลดลง ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น โดยการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต เครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต มากกว่าการใช้นโยบายการรับจำนำข้าวแบบปัจจุบันที่ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในระยะยาว แต่กลับเป็นอุปสรรคต่อการส่งออกข้าวของไทย หากจะใช้ควรมีการกำหนดทั้งปริมาณ ราคาและระยะเวลา ที่เหมาะสม รวมทั้งวงเงินในการรับจำนำ เพื่อสนับสนุนเกษตรกรรายเล็ก และไม่เป็นกลไกสนับสนุนให้เกษตรกรหันไปปลูกข้าวคุณภาพต่ำ

บรรณานุกรม

กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.. ยุทธศาสตร์ข้าวไทย ปี 2550 – 2554.

แหล่งที่มา : <http://www.ricethailand.go.th>.

พนิตนาฎ ยวงศิริ. (2553). การเปรียบเทียบศักยภาพการส่งออกข้าวของไทยและเวียดนาม.

การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตร์มหบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สมพร อิศวิลานนท์. (2552). นโยบายสาธารณะว่าด้วยเรื่องข้าว. สถาบันคลังสมองของชาติ. กรุงเทพฯ.

แหล่งที่มา : <http://www.knit.or.th>.

สถาบันคลังสมองของชาติ. รายงานสถานการณ์การผลิตและการค้าข้าวของโลกและของไทย
ปี 2554 และแนวโน้ม. แหล่งที่มา : <http://www.knit.or.th>.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2552). สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ
และแนวโน้มปี 2552. แหล่งที่มา : <http://www.oae.go.th/download/journal/trends2552>.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2555). สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ
และแนวโน้มปี 2555. แหล่งที่มา : <http://www.oae.go.th/download/journal/trends2555>.

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่เป็น
Trading Nation. แหล่งที่มา : <http://www.otp.moc.go.th>.

อัคร พิศาลวานิช และคณะ. (ปี 2553). ข้าวไทยในอาเซียน โอกาสหรืออุปสรรค.
ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. แหล่งที่มา :
<http://www.utcc.ac.th>.

United Nations Commodity Trade Statistics Database (UN comtrade). 2555.
Thailand export statistics. แหล่งที่มา : <http://www.comtrade.un.org/db>.

United Nations Commodity Trade Statistics Database (UN comtrade). 2555.
Vietnam export statistics. แหล่งที่มา : <http://www.comtrade.un.org/db>.

United Nations Commodity Trade Statistics Database (UN comtrade). 2555.
India export statistics . แหล่งที่มา : <http://www.comtrade.un.org/db>.